

Nu voor later

Handleiding

docent

DENSIOEN
FEDERATIE

Wijzer in geldzaken

Inleiding

Met de lesmodule **Nu voor later** verwerven jongeren op een aansprekende, laag-drempelige en interactieve manier basiskennis over sparen voor later en pensioen. De essentiële zaken met betrekking tot geld die zij moeten kennen en kunnen, voor nu en voor later, komen in deze les aan bod. Hiermee wordt financiële zelfredzaamheid van jongeren vergroot en worden ze op hun (financiële) toekomst voorbereid.

Iedere groep en docent is anders. Dit betekent dat het fijn kan zijn om de vrijheid te hebben om het lesprogramma aan te passen aan de groep. De les Nu voor Later biedt de mogelijkheid om de les van A tot Z te volgen, maar geeft u als docent ook vrijheid om te differentiëren naar de behoefte van de groep die u voor u heeft.

Nu voor later kan ingezet worden tijdens de lessen Loopbaan en Burgerschap.

Nu voor later is ontwikkeld door *Wijzer in geldzaken* in samenwerking met *de Pensioenfederatie*, om studenten te stimuleren na te gaan wat ze nu al kunnen doen om ook later prettig te leven.

Achtergrondinformatie

In Nederland is het pensioen goed geregeld. Het werkt eigenlijk heel simpel. Een deel van je pensioen krijg je van de overheid en een deel bouw je samen met je werkgever op. Dit gaat automatisch, via je salaris. Van je brutoloon betaal je elke maand een bedrag aan je pensioenfonds. Je werkgever doet daar nog een bedrag bovenop. Als je zelfstandig ondernemer bent, ben je zelf verantwoordelijk voor de opbouw van je pensioen. Je hebt dan immers geen werkgever die ook een deel voor je spaart. Gemiddeld werk je, als je fulltime werkt, één dag per week voor je inkomen voor later. Dat lijkt veel, maar het gaat ook om veel geld: Je spaart zo gemiddeld 200.000 euro voor een inkomen tijdens de gemiddeld twintig jaar dat je niet meer werkt. Het is dus eigenlijk best gek dat we er niet vaak bij stilstaan. *Nu voor later* brengt de toekomst, met als startpunt de belevingswereld van de jongeren, op een eenvoudige wijze dichterbij.

Doelgroep

- mbo, niveau 2-4

Verantwoording

Het onderdeel Loopbaan en Burgerschap bereidt mbo-studenten voor op volwaardige deelname aan de maatschappij en goed kunnen functioneren in hun beroep. De vaardigheden, houding en kennis die daarbij horen zijn beschreven in vier burgerschapsdimensies: de politiek-juridische dimensie, de economische dimensie, de maatschappelijk-sociale dimensie en de dimensie vitaal burgerschap.

Voor Loopbaan en Burgerschap geldt een inspanningsverplichting in plaats van een resultaatverplichting. Dit betekent dat de mbo-school op basis van het loopbaan- en burgerschapsdocument een inspanning (beschrijving van aangeboden activiteiten) voor de studenten vastlegt in de onderwijs- en examenregeling. Hier moet de student aan voldoen om het mbo-diploma te behalen. De examencommissie beoordeelt of de student aan de gestelde criteria heeft voldaan. Loopbaan en Burgerschap moet dus zowel in het onderwijsprogramma als in de examenregeling aan de orde komen. De eisen hoeven echter niet de vorm van een examen te hebben. Ook kan een mbo-school voor verschillende doelgroepen verschillende inspanningsverplichtingen formuleren. Voor deze inspanningsverplichting kun je de hieronder opgestelde doelstellingen overnemen in het daarvoor op school aanwezige loopbaan- en burgerschapsdocument.

Doelstellingen

Generieke kwalificatie-eisen Loopbaan en Burgerschap, Wet Educatie en Beroepsonderwijs (mbo) Domein Burgerschap, De economische dimensie: De bereidheid en het vermogen om op adequate en verantwoorde wijze als consument deel te nemen aan de maatschappij.

Algemeen

De lesmodule *Nu voor later* stimuleert jongeren om op terugkerende momenten in het leven te denken aan 'sparen voor later' (pensioen). Daarnaast worden studenten gestimuleerd om bij een arbeidsvoorwaarden gesprek na te vragen of er een pensioen regeling is; door jaarlijks aan de hand van je pensioenoverzicht te beoordelen hoe je pensioen ervoor staat en of het nodig is om zelf iets extra's bij te sparen voor later en door bij veranderingen in je leven na te gaan of deze invloed hebben op je pensioen.

Kennis

- De studenten krijgen op een toegankelijke en interactieve wijze inzicht in het feit dat zij nu geld moeten reserveren voor later en hoe zij dit kunnen doen.
- De studenten weten of zij (dit is in 92% van alle beroepsgroepen het geval) via hun werk pensioen opbouwen.
- Wanneer de studenten weten wat ze hebben (inzicht), zijn ze ook in staat om te beoordelen of dat genoeg is. Deze beoordeling geeft aan of ze al goed bezig zijn of dat ze juist moeten nagaan wat de mogelijkheden zijn om geld te reserveren voor later en hoe.
- De studenten weten dat zij zelf moeten nagaan of hun werkgever een pensioenregeling aanbiedt.

Houding

- De studenten begrijpen waarom het belangrijk is om, op het moment dat ze structureel geld gaan verdienen, al iets te doen voor later.

Gedrag

- De studenten zijn in staat om tijdens het sollicitatie- of arbeidsvoorwaardengesprek te vragen of hun werkgever een pensioenregeling aanbiedt.
- De studenten zijn zich ervan bewust dat wanneer zij de arbeidsmarkt betreden, zij werken aan hun inkomen voor later (=handelingsperspectief). Hiermee worden zij op hun financiële toekomst voorbereid.
- De studenten zijn zich bewust dat bij veranderingen in hun latere leven ook gecheckt moet worden of dit gevolgen heeft voor hun inkomen voor later (=pensioen).

Lesduur

50 minuten

Benodigd materiaal

Voor de docent:

- digibord/laptop/computer
- internetverbinding
- deze handleiding
- online lesmodule www.geldlessen.nl/lesmateriaal/Nu_voor_later
Gebruik bij voorkeur de browser Google Chrome.

Voor iedere student:

- laptop/computer/tablet
- internetverbinding
- optioneel: oortjes, smartphone bij afwezigheid laptop/tablet

Interactiviteit lesmodule

De devices van docent en student worden tijdens de les aan elkaar gekoppeld voor interactie. Hoe dit werkt staat beschreven in de lesbeschrijving bij *Start les*, p. 5.

De lesmodule komt het best tot zijn recht door gebruik van een computer of laptop.

Bij afwezigheid van computer of laptop kan de les plenair behandeld worden.

Voorwaarde is dan dat er wel een digibord aanwezig is in het lokaal. De studenten kunnen dan bij het laatste afrondende lesonderdeel inloggen met hun smartphone om de les interactief af te sluiten.

Vorbereiding door de docent

Lees deze handleiding door en bekijk de online lesmodule.

Lesbeschrijving Nu voor later

Start les

Ga naar www.geldlessen.nl/lesmateriaal/Nu_voor_later. Start de les door op 'Aan de slag!' te klikken en maak een keuze uit één van de 4 sectoren. Kies vervolgens voor docent.

De studenten loggen daarna op hun eigen device via www.nuvoorlater.nu/doemee, met de op het scherm getoonde code, in op de les. Hierdoor worden de devices van de docent en student gekoppeld. Klik vervolgens op de button 'Start les'.

Even voorstellen

Plenaire

Doel: De studenten weten wat ze gaan doen deze les.

Duur: 2 minuten

Vertel de studenten dat jullie vandaag een les gaan doen over sparen voor later/het pensioen. Spreek een gezamenlijk doel af met de studenten, vraag wat willen jullie aan het einde van deze les kunnen/kennen? Stuur aan op een antwoord als: "Aan het einde van de les weet ik wat een pensioen is, hoe dit wordt opgebouwd en waar ik in mijn eigen situatie op moet letten."

Nu voor later, introductie lesmodule

Plenaire

Doel: De studenten weten het doel van de les en zijn hierbij betrokken.

Duur: 5 minuten

Vertel de studenten dat ze zich vandaag gaan verdiepen in de thema's sparen voor later en pensioen. In Nederland is het pensioen goed geregeld. Gemiddeld werk je, als je fulltime werkt, één dag per week voor je inkomen voor later. Dat lijkt veel, maar het gaat ook om veel geld. Je spaart zo gemiddeld 200.000 euro voor een inkomen tijdens de gemiddeld twintig jaar dat je niet meer werkt. Het is dus eigenlijk best gek dat we hier niet vaak bij stilstaan. Dit gaan we het komende lesuur doen.

Op het scherm staat de vraag: *Waar leef je van als je later ouder bent en niet meer hoeft te werken?* De studenten denken hier over na en bespreken hun ideeën in tweetallen. Ze krijgen hiervoor 3 minuten de tijd. Neem vervolgens 2 minuten om een aantal tweetallen met een klassikale terugkoppeling te laten komen.

Dit lesonderdeel geeft de aanwezige kennis en houding van de studenten weer. Met deze voorkennis op het netvlies kun je de les beter op de eventuele vragen van de studenten afstemmen. Stel eventueel de volgende vraag bij de nabespreking: *Waarom is het handig dat jullie nu al nadenken over je pensioen?*

Introductie filmpje bij de les nu voor later

Wat ga jij doen?

Plenaire

Doel: De studenten kennen het basis principe van sparen voor later

Duur: 1 minuut

Op het scherm staat de vraag: *Je hebt je diploma op zak; wat ga je doen? Werken, verder studeren...*

De vraag refereert aan alle mogelijkheden die in de animatie aan de orde zijn gekomen. Hebben de studenten hier al ideeën over? Geef ze kort de mogelijkheid om hier op te reageren.

Stel eventueel de vragen: Wat vind jij belangrijk als je denkt aan de periode na je opleiding? Wat vind je belangrijker? Geld verdienen of iets doen wat je leuk vindt?

De hieronder beschreven lesonderdelen maken de studenten individueel, op een eigen device.

Let's quizzz

Individueel

Doel: Studenten zijn in staat te reflecteren op eigen kennis, houding, gedrag/handelen.

Duur: 5 minuten

Deze quiz wordt door de studenten individueel, op eigen device, ingevuld. De vragen gaan over de beleving van de jongeren. De student reflecteert via de vragen op eigen kennis, houding en gedrag/handelen. De antwoorden die de student geeft, bepalen de selectie en volgorde van de oefensnacks die na de quiz volgen.

Vertel: *Jullie gaan een tiental quizvragen beantwoorden. Er is geen sprake van goede of foute antwoorden. De vragen helpen je even stil te staan bij sparen voor later.*

Op het digibord zien we straks welke antwoorden jullie het meeste hebben gekozen bij ... % wil voor zichzelf werken en ... % werkt liever in loondienst.

Stel de vraag: *Wat zijn de voor- en nadelen van werken voor jezelf of werken in loondienst?*

Inventariseer kort wat de studenten weten over deze twee vormen van werken.

Start de quiz door op de startbutton te klikken, de studenten krijgen 5 minuten tijd om de vragen te beantwoorden. Studenten die binnen 5 minuten klaar zijn met de vragen krijgen een wachtscherm te zien. Klik na 5 minuten op het pijltje naar rechts, hierdoor wordt de animatie met uitleg over het pensioen gestart.

Quizvragen:

1. Heb je een bijbaan of vakantiebaan? **Ja / Nee**
2. Als je een vraag over geldzaken hebt, naar wie ga je dan? **Ik vraag het thuis / Ik ga naar een vriend / Ik zoek online / Ik neem contact op met een bank**
3. Waar spaar je voor of zou je voor willen sparen? **Een nieuwe laptop / Een scooter, auto of nieuwe fiets / Mijn volgende vakantie / iets anders / Ik wil niet sparen**
4. Je wilt een nieuwe telefoon. Waar betaal je dat van? **Ik spaar hier voor / Ik leen het geld bij familie of vrienden / Ik betaal maandelijks en hoger abonnementsbedrag (afbetaling)**
5. Stel, je scooter houdt er ineens mee op, je vrienden vragen je om volgend jaar mee te gaan skiën of je telefoon valt in het water. Spaar je nu al voor dit soort zaken? **Ja / Nee**
6. Wil je straks bij een baas gaan werken of voor jezelf? **Ik ga voor mijzelf beginnen / Ik ga bij een bedrijf werken**
7. Zie je op een loonstrook wat je spaart voor je pensioen? **Ja / Nee**
8. Heb je als je met pensioen bent meer of minder geld te besteden dan wanneer je een baan hebt? **Meer / Minder**
9. Wat kun je zelf doen om later, als je niet meer werkt, voldoende geld te hebben? Je kunt meerdere antwoorden kiezen. **Sparen via een pensioenregeling van mijn werkgever / Zelf sparen / Niets**
10. Als je stopt met werken, krijg je waarschijnlijk pensioen. Wie betaalt dat? Je kunt meerdere antwoorden kiezen. **Ik zelf / Mijn werkgever / De overheid**

Animatie uitleg pensioen

Plenaire

Doel: Studenten begrijpen het basis principe van hoe pensioen in Nederland werkt en weten welke momenten in je leven invloed hebben op pensioen.

Duur: 10 minuten

De animatie die de studenten te zien krijgen geeft een beknopte uitleg van de manier waarop het pensioen in Nederland geregeld is. De hoofdpersoon (Sarah) uit de animatie komt voor een aantal dilemma's te staan. Na afloop van zo'n dilemma geeft de directeur van de Pensioen federatie uitleg over dat onderdeel. Vraag de studenten naar een conclusie na afloop van de animatie: *Wat nemen jullie hieruit mee?*

Zorg dat het volgende in ieder geval duidelijk is: *Er zijn verschillende momenten in je leven die van invloed kunnen zijn op je pensioen. Denk er goed over na en begin tijdig met sparen. Hoe eerder je begint met sparen voor later, hoe groter de kans dat je genoeg geld hebt om als je ouder bent op een fijne manier verder te leven.*

Snacktime

Nadat de studenten de quiz hebben afgerond, bepalen de antwoorden welke oefeningen (oefensnacks) iedere student voorgeschoteld krijgt. Afhankelijk van de tijd die er over is maken de studenten een aantal van de snacks waar hun voorkeur naar uitgaat. De geselecteerde snacks komen op de eigen devices in beeld te staan. De studenten starten bij de oefensnack die als eerste aangegeven wordt. Na afronding van een snack verschijnt een voltooid 'vinkje' en gaan de studenten door naar de volgende oefensnack van hun persoonlijke lesprogramma.

Hierna volgt de plenaire afsluiting van de lesmodule. Het is geen probleem als de studenten nog niet alle oefensnacks hebben afgerond. Dit is geen voorwaarde voor het afronden van de les. De studenten kunnen eventueel later terugkeren en de resterende snacks alsnog doorlopen.

Hieronder volgt een beschrijving van de zes oefensnacks. De volgorde van weergave hier kan afwijken van de volgorde waarop de studenten de oefensnacks verwerken.

Tip: Als u het idee krijgt dat de studenten het lastig vinden om zelfstandig met de snacks aan de slag te gaan kunt u er ook voor kiezen om er een of meerdere via het digibord klassikaal te doen. Hiervoor zijn de snacks Decodeer je loonstrook en Who's the boss het meest geschikt.

Als de studenten zelf aan de slag gaan loop dan een rondje door de klas om te helpen. Hierbij kunnen de volgende vragen gesteld worden:

- Welke snack ben je aan het doen?
- Zijn er onderdelen waar je vragen over hebt?
- Had je voor deze les al eens nagedacht over je pensioen?

Snack: Decodeer je loonstrook

Individueel

Doel: Studenten begrijpen de verschillende bedragen die op een loonstrook vermeld staan.

Duur: 5 minuten

Loonstroken zien er allemaal een beetje anders uit, maar sommige dingen komen op elke loonstrook terug. De student ziet een aantal vragen over de loonstrook op het scherm. Bij iedere vraag wordt het juiste bedrag ingevuld. Deze bedragen vinden ze terug op de loonstrook. Na het geven van een antwoord volgt direct feedback. De juiste antwoorden worden gemarkeerd in de loonstrook.

Vragen en antwoorden:

- Deze maand werkte ik ... uur / 173,33
- Deze maand verdiende ik bruto ... euro / 2500
- Netto verdien ik dan maandelijks ... euro / 1746,46
- Het gereserveerde vakantiegeld is ... euro / 3383,25
- Voor later spaar ik maandelijks ... euro / 75

Uitleg bij 'voor later spaar ik maandelijks': Als je voor een baas werkt is de kans groot dat deze een deel van je pensioen betaalt, dit noemen we de werkgeversbijdrage. De hoogte van die bijdrage verschilt. Of jouw toekomstige werkgever een pensioenregeling heeft, kun je in een sollicitatiegesprek vragen. Als ze wel iets bijdragen, zie je dit niet op je loonstrook, maar wel op de pensioenpapieren die je van het pensioenfonds krijgt.

Snack: The Money Challenge

Individueel

Doel: De studenten zijn zich bewust van het effect van sparen over een langere tijd.

Duur: 5 minuten

De student gaat virtueel ervaren hoe je een spaarpotje op kunt bouwen. Hij ziet dat wanneer je wekelijks geld opzij zet, dat na 52 weken een klein kapitaaltje wordt; ieder jaar weer, ieder jaar meer. Door middel van een schuifbalk vult de student spaar- periode, spaarfrequentie en spaarbedrag in. De virtuele calculator laat vervolgens de gevolgen van die spaaractie zien.

Vragen:

1. Hoeveel spaargeld heb je als je elke dag € 1,- spaart voor de komende 20 jaar?
2. Hoeveel spaargeld heb je als je elke week € 10,- spaart voor de komende 30 jaar?
3. Hoeveel spaargeld heb je als je elke maand € 5,- spaart voor de komende 50 jaar?
4. Hoeveel spaar jij de komende 20 jaar?

Snack: Timeline

Individueel

Doel: De studenten weten welke gebeurtenissen wel of geen invloed hebben op hun pensioen

Duur: 5 minuten

De student bepaalt welke levensgebeurtenissen wel en geen invloed hebben op de hoogte van het pensioen. Ze geven steeds per stelling aan of dit WEL invloed of GEEN invloed heeft op de hoogte van het pensioen. De student ontvangt online feedback op zijn keuzes.

Events en online feedback:

- Nieuwe baan – Wel, een nieuwe baan betekent een nieuwe werkgever en dus misschien ook een nieuwe pensioenregeling.
- Trouwen – Wel, als je gaat trouwen heeft je partner waarschijnlijk recht op partnerpensioen, en jij ook.
- Op jezelf wonen – Geen, verhuizen heeft geen directe invloed op je pensioen. Alleen op het adres waar je je pensioenpost ontvangt.
- Opwarmen aarde – Geen, de opwarming van de aarde en je pensioen hebben niet zoveel met elkaar te maken.
- Voor jezelf beginnen – Wel, als je voor jezelf gaat beginnen, moet je ook zelf zorgen voor je pensioen.
- Arbeidsongeschiktheid – Wel, als je niet meer kunt werken, wordt je pensioenopbouw ook minder, of stopt dit zelfs.
- Op vakantie gaan – Geen, geniet van je vakantie, op je pensioen heeft dat geen invloed. Behalve dan dat je misschien minder spaart omdat je de vakantie van je spaargeld betaalt.
- Aandelenkoers – Wel, pensioenfonds investeren in aandelen. Jouw bijdrage wordt via beleggen en sparen opzij gezet voor later. Jouw pensioenbijdrage kan door gunstige belegging meer worden. En soms door ongunstige belegging minder. Zie kader Beleggen versus sparen voor meer informatie.
- Begravenis – Wel, hopelijk mogen we allemaal heel lang en gelukkig leven. Op het moment dat het leven stopt, stopt ook jouw pensioen. Voor de nabestaande(n) is er dan waarschijnlijk nabestaandenpensioen.

Beleggen versus sparen

Er is een verschil tussen geld beleggen en geld sparen. Als je geld belegt zijn de rendementen (opbrengsten) percentueel hoger. Het percentage wat je krijgt is dus meer dan wanneer je hetzelfde geldbedrag spaart. Maar daar staat tegenover dat de risico's van beleggen hoger zijn. Bij beleggen bestaat de kans dat je geld kwijtraakt. Bij sparen ontvang je minder rente, maar je kunt het gespaarde bedrag niet verliezen.

Snack: Who's the boss

Individueel

Doel: De studenten krijgen inzicht in de voor- en nadelen van het werken in loondienst ten opzichte van het werken als zelfstandig ondernemer.

Duur: 5 minuten

De student krijgt 8 stellingen voorgeschoteld. Steeds moet de keuze gemaakt worden of de stelling bij een Eigen baas of juist een Werknemer hoort.

Stellingen Werkgever:

- Ik krijg mijn salaris uitbetaald, ook als ik ziek ben. Bij een werkgever krijg je een tijd doorbetaald als je ziek bent.
- Mijn vakantiegeld is 8% van mijn brutoloon en wordt in mei uitgekeerd. Ben je in loondienst dan krijg je vakantiegeld. 50% van de Nederlanders gebruikt dit extraatje om te sparen en niet voor vakantie.
- Een deel van mijn pensioen bouw ik op via mijn werk. 90% van de mensen in loondienst bouwt een deel van hun pensioen op via hun werkgever.
- Ik heb een vastgesteld aantal vrije dagen per jaar. Wanneer je voor een werkgever werkt, heb je recht op minimaal 4 werkweken vakantie per jaar.

Stellingen Eigen baas:

- Ik moet ook sparen voor als ik ziek word. Als je eigen baas bent en je wordt ziek, dan krijg je niets uitbetaald.
- Als ik niet werk, verdien ik ook niets. Als eigen baas moet je extra sparen om vrij te kunnen nemen, je verdient dan immers niets.
- Sparen voor later, dat moet ik zelf regelen. 90% van de mensen in loondienst bouwt een deel van hun pensioen op via hun werkgever. Als eigen baas krijg je wel AOW (pensioen van de overheid), maar geen pensioen via een werkgever. Als eigen baas moet je dus sparen voor later.
- Ik krijg geen salaris, maar ik stuur een factuur. Ben je eigen baas dan stuur je een factuur naar je opdrachtgever. Die betaalt de afgesproken prijs.

Ongeveer 10% van de werknemers in Nederland bouwt geen pensioen op via de werkgever. De pensioenopbouw begint vanaf 21-jarige leeftijd. Sommige regelingen maken het mogelijk om al op 18- of 19-jarige leeftijd te beginnen.

Snack: Bouwen aan later

Individueel

Doel: De studenten zijn weten dat er drie verschillende soorten pensioen zijn die samen het totale pensioen vormen.

Duur: 5 minuten

De student doet kennis op omtrent opbouw van de 3 pensioenlagen. Op het scherm staan 3 begrippen en 3 omschrijvingen die deze opbouw verhelderen. De student koppelt ieder begrip aan de juiste omschrijving. Plaats de student het verkeerde begrip bij de omschrijving, dan kleurt het vakje rood en moet de oefening opnieuw worden uitgevoerd. Plaats de student het juiste begrip bij de omschrijving, dan verschijnt er een feedbackscherm.

Begrippen, omschrijvingen en feedback:

- Algemene ouderdomswet - Dat is het basisinkomen dat je krijgt van de overheid. Iedereen die in Nederland gewoond of gewerkt heeft en de pensioengerechtigde leeftijd heeft bereikt, heeft recht op AOW.
- Ouderdomspensioen - Dit is het werkgeverspensioen of spaar je zelf als je ondernemer bent. Dit wordt ook wel ouderdomspensioen genoemd, je spaart het via je werkgever. Als een werkgever is aangesloten bij een CAO, zoals in de zorg of bouw, dan is de kans groot dat je bij hen spaart voor je pensioen. Je spaart dit deel zelf wanneer je werkgever geen pensioenregeling heeft.
- Bijsparen - Wil je later, als je niet meer werkt, meer geld? Dan kun je extra sparen. Alles wat je bijspaat, is en blijft van jou en kan alleen maar meer worden. Bijsparen komt bovenop je AOW en je ouderdomspensioen.

Snack: Weet wat je verdient

Individueel

Doel: De studenten krijgen inzicht in salaris, secundaire arbeidsvoorwaarden als pensioen en krijgen inzicht in wat zij belangrijk vinden.

Duur: 5 minuten

De student krijgt aan de hand van 7 vragen inzicht in salaris, secundaire arbeidsvoorwaarden als pensioen. Wat vindt hij belangrijk?

Vragen:

1. Heb je op dit moment een bijbaan? **Ja / Nee**
2. Weet je wat je netto verdient? **Ja / Nee**

Feedback: Wist je dat jouw uurloon altijd op je loonstrook staat en op internet alles te vinden is over het minimumjeugdloon? Het minimumjeugdloon is het laagste bedrag dat een werkgever wettelijk verplicht is om als loon te betalen. Het minimumloon wordt altijd uitgedrukt als een bruto bedrag.

3. Heb je wel eens een sollicitatiegesprek gevoerd? **Ja / Nee**
4. Als je een baan aanneemt, dan spreek je over primaire arbeidsvoorwaarden (zoals salaris en werktijden) en secundaire arbeidsvoorwaarden. De student selecteert die onderdelen waarvan hij denkt dat ze bij de secundaire arbeidsvoorwaarden horen. **Het aantal vakantiedagen is het enige onderdeel dat bij secundaire arbeidsvoorwaarden hoort.**

Feedback: In een sollicitatiegesprek komen de primaire arbeidsvoorwaarden vrij snel ter sprake, maar de secundaire arbeidsvoorwaarden niet altijd. Toch zijn ook deze heel belangrijk om mee te nemen in je afweging. Vraag er dus gerust naar en zorg dat je goed geïnformeerd wordt!

5. Je hebt straks je diploma op zak en je kunt aan het werk. Wat is voor jou meer of minder belangrijk? De student zet de termen op het scherm in volgorde van belangrijkheid: **reistijd / salaris / aantal vakantiedagen / auto van de zaak / pensioen / eigen baas zijn**

Feedback: De gemiddelde werknemer in Nederland hecht veel waarde aan flexibiliteit, door het werk een verschil in de maatschappij te kunnen maken, waardering van collega's en leidinggevenden, sociale omgang met collega's, netwerk opbouwen.

6. Denk eens na over jouw droombaan. Zou je deze aannemen als die baan minder betaalt dan jij zou willen? **Ja / Nee**

Feedback: Als jouw droombaan eigen baas zijn is, dan moet je een aantal dingen zelf regelen, zoals je uurloon, je vakantiedagen en ook het sparen voor later.

7. Zou je diezelfde droombaan aannemen als er geen pensioen geregeld is en je dus zelf voor je pensioen moet zorgen? **Ja / Nee**

Feedback: In Nederland zijn werkgevers niet verplicht om deel te nemen aan een pensioenregeling. Of jouw pensioen wel of niet geregeld wordt als je in loondienst bent, verschilt dus per werkgever. Ook de hoogte van de werkgeversbijdrage kan verschillen. Het is daarom altijd aan te raden om dit zelf goed in de gaten te houden. Als je eigen baas bent, moet je het altijd zelf regelen. Sparen voor later, daar kun je nu al mee beginnen.

Waarschuw de studenten 5 minuten voordat je dit lesonderdeel gaat afsluiten dat ze nog 5 minuten hebben om de opdracht af te ronden.

Klik 5 minuten voor het einde van de les op het pijltje naar rechts om de les af te sluiten.

Goed bezig!

Na het werken aan de oefensnacks volgt de plenaire afsluiting van de les. Het is mogelijk dat de studenten nog niet alle snacks hebben afgerond. Dat is niet erg. Ze kunnen later naar de les terugkeren en de resterende snacks alsnog doorlopen. Klik op het pijltje naar rechts om naar het afsluitende lesonderdeel te gaan, zodat je de les kunt afronden.

Nu voor later

Plenair

Doel: De studenten weten of het afgesproken lesdoel is bereikt.

Duur: 10 minuten

Op het scherm wordt steeds een stelling getoond, in totaal 5. De studenten geven bij iedere stelling hun mening via hun eigen device. Op het scherm verschijnt vervolgens een overzicht van de stemming in percentages. Laat de studenten steeds per stelling hun keuze onderbouwen. Klik na de bespreking op de button 'Bekijk antwoord' voor meer informatie.

Stellingen:

1. Aan je pensioen hoef je zelf niets te doen. **Waar / Niet waar**

Feedback: Niet waar, als je in loondienst bent en je werkgever regelt jouw pensioen dan hoef je inderdaad niet meteen zelf iets extra's te doen. Maar... je moet wel weten wat je werkgever geregeld heeft en jaarlijks even kijken op www.mijnpensioenoverzicht.nl. Daar zie je een overzicht van wat je al gespaard hebt voor jouw pensioen, en kun je beoordelen of je zelf moet bijsparen.

2. Je gaat van baan veranderen. Heeft dit invloed op nu, later of op beide?

Feedback: Nu en later, je krijgt nu een andere baan, gaat misschien meer of misschien minder verdienen. Je krijgt andere arbeidsvoorwaarden, misschien ook een andere pensioenregeling. En dat heeft ook betrekking op later.

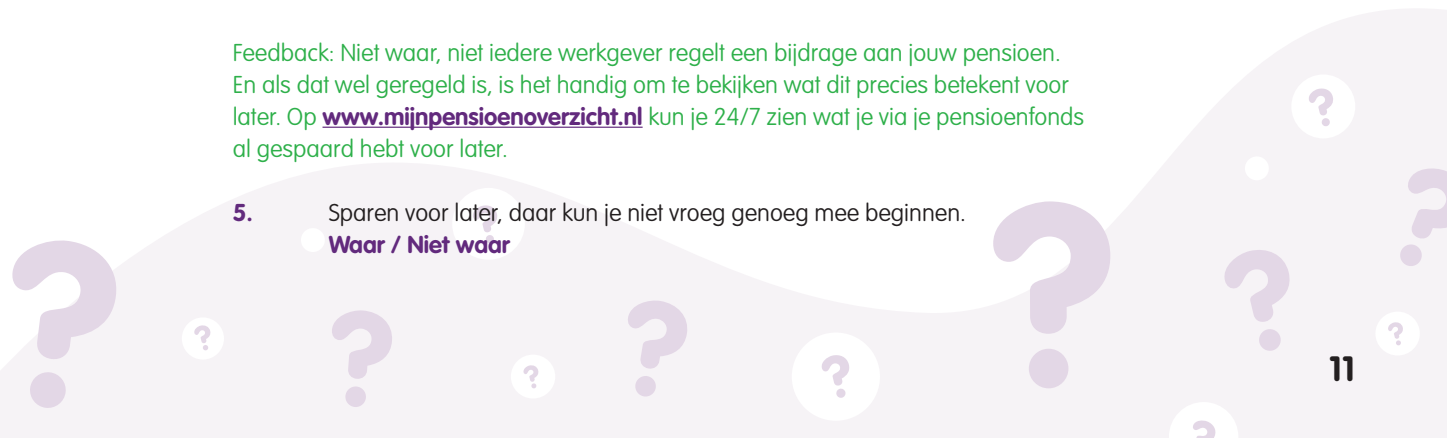
3. Je koopt een nieuwe auto. Heeft dit invloed op je pensioen? **Ja / Nee**

Feedback: Nee, dit heeft niet direct invloed op je pensioen.

4. Bij een werkgever wordt je pensioen geregeld, als eigen baas regel je het zelf. **Waar / Niet waar**

Feedback: Niet waar, niet iedere werkgever regelt een bijdrage aan jouw pensioen. En als dat wel geregeld is, is het handig om te bekijken wat dit precies betekent voor later. Op www.mijnpensioenoverzicht.nl kun je 24/7 zien wat je via je pensioenfonds al gespaard hebt voor later.

5. Sparen voor later, daar kun je niet vroeg genoeg mee beginnen. **Waar / Niet waar**

Feedback: Waar en niet waar, hoe eerder je begint met sparen, hoe meer tijd je hebt en hoe meer het bedrag groeit. Maar misschien hoef je daar niet à la minute mee te beginnen. Wacht echter niet – zoals veel mensen – tot je 40-ste of 50-ste voordat je hier over na gaat denken en iets extra's voor je pensioen gaat regelen. Dan kun je namelijk niet heel veel meer doen.

Afronding

Sluit de les af.

Mochten de studenten nog vragen hebben dan kun je ze verwijzen naar www.wijzeringeldzaken.nl. Op deze website vinden ze antwoord op allerlei financiële vragen waar ze tegenaan kunnen lopen.

Wijzer in geldzaken is een initiatief van het Ministerie van Financiën. Hierin bundelen partners uit de financiële sector, de wetenschap, de overheid, onderwijs-, voorlichtings- en consumentenorganisaties hun krachten om verantwoord financieel gedrag in Nederland te bevorderen.

De website www.nuietsdoenaanjepensioen.nl hoort bij de jongerencampagne van De Pensioenfederatie en geeft in animaties, korte podcasts en handige checklists allerhande informatie over de opbouw van het pensioen en op welke momenten in je leven het belangrijk is om even aan je pensioen te denken en wat je dan kunt doen.

Zijn de studenten echt enthousiast en zouden ze meer willen weten over of doen met pensioen? Verwijs ze dan naar PensioenLab en de website www.pensioenlab.nl.

Via www.geldlessen.nl kunt u uw vragen over en/of feedback op de les aan Wijzer in geldzaken doorgeven.

Dat is goed geregeld!

Nu voor later!